

Warszawa, 31-07-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.518.33.2019.ASZ

Pani

Anna Schmidt

**Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego
Traktowania**

ePUAP

Szanowna Pani Minister!

W ramach podejmowanych przeze mnie działań na rzecz wzmocnienia mechanizmu ochrony przed dyskryminacją ze względu na płeć w sporcie, chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister na istotny związek Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030¹ (dalej: „KPDRT 2022-2030”) z przedmiotową kwestią, a także wagę realizacji zapisów tego dokumentu dla zwiększania tej ochrony.

Aktualnie toczy się proces legislacyjny dotyczący nowelizacji ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1599, ze zm.; dalej: „ustawa o sporcie”). Projekt z dnia 29 czerwca 2023 r., opracowany przez Ministra Sportu i Turystyki, mający na celu wprowadzenie mechanizmu przeciwdziałania dyskryminacji, mobbingowi i innym nadużyciom w tej dziedzinie jest niewątpliwie krokiem w dobrą stronę, redukującym – w pewnym zakresie – niedostatki polskiej przestrzeni

¹ Uchwała nr 113 Rady Ministrów z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030 (M.P. z 2022 r. poz. 640).

normatywnej w odniesieniu do braku kompleksowej strategii przeciwdziałania i zwalczania przemocy wobec kobiet we wszystkich dziedzinach i formach, nie tylko przemocy domowej, od dawna podnoszonego przez Rzecznika Praw Obywatelskich w dialogu z Panią Minister². Swoją ocenę projektowanych zmian wyraziłem w wystąpieniu do Ministra Sportu i Turystyki, które uprzejmie przesyłam w załączeniu do niniejszego pisma. Podniosłem w nim także kwestie, które moim zdaniem warte są wzięcia pod uwagę na etapie projektowania zmian legislacyjnych, niezbędnych by wyeliminować także inne – prócz przemocy determinowanej czynnikami związanymi z płcią – przejawy nierówności w sporcie.

Problem dyskryminacji ze względu na płeć w sporcie wykracza bowiem poza przemoc, molestowanie i molestowanie seksualne i obejmuje m.in. niższą partycypację dziewcząt i kobiet w sporcie, niedoreprezentowanie kobiet w sportowych ciałach kierowniczych i w procesie decyzyjnym, różnice w finansowaniu sportu kobiet, w tym nagradzaniu i wynagradzaniu dziewcząt i kobiet, seksistowski sposób przedstawiania aktywności sportowej kobiet przez media, czy utrwalone stereotypowe przekonania na temat ról społecznych kobiet i mężczyzn, w tym przypisywanie kobietom głównie funkcji rodzicielskich i opiekuńczych. Ten stan rzeczy odnotowuje KPDRT 2022-2030, stwierdzając: „mimo że coraz więcej kobiet jest zaangażowanych w sport, nierówności między płciami w niektórych obszarach utrzymują się”. Promowaniu równego traktowania w sporcie poświęcono działanie H w Priorytecie VI: budowanie świadomości, ale szeroki i zróżnicowany wachlarz przejawów nierówności kobiet i mężczyzn w przedmiotowej dziedzinie implikuje ich horyzontalny charakter i związek także z innymi działaniami, w tym np. z działaniem F. Działania na rzecz wzmocnienia potencjału i pozycji społecznej kobiet i dziewcząt, czy działaniem J. Przeciwdziałanie promowaniu wizerunku naruszającego godność kobiet i dzieci, jak również innych (np. Priorytet II: praca i zabezpieczenie społeczne, działania B. Promowanie kobiet na stanowiskach kierowniczych, czy D. Promowanie zarządzania różnorodnością w miejscu pracy) priorytetach KPDRT 2022-2030.

Przekrojowy i horyzontalny charakter przejawów nierówności płci w sporcie wymaga systemowego rozwiązania przy wykorzystaniu środków ukierunkowanych na przeciwdziałanie i zwalczanie dyskryminacji, ale także promujących równość płci w tej

² Zob. m.in. wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania z dnia 10 stycznia 2022 r., znak: XI.070.8.2020.ASZ, dostęp pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-rowne-traktowanie-rzad-odpowiedz> [dostęp: 26 lipca 2023 r.].

dziedzinie. Powinny one regulować ten problem kompleksowo i być skorelowane z istniejącym mechanizmem antydyskryminacyjnym.

Ponadto warto podkreślić, iż dyskryminacja w sporcie wiąże się nie tylko z płcią, ale również bardzo często z innymi cechami, takimi jak wiek, niepełnosprawność, orientacja seksualna, pochodzenie rasowe, etniczne czy narodowość występującymi łącznie (tzw. intersekcyjność dyskryminacji) bądź będących samodzielnymi przesłankami dyskryminacji. Bazujące na nich przejawy nierównego traktowania, zgłaszane Rzecznikowi Praw Obywatelskich, obejmują – by wymienić jedynie przykładowo – górne limity wiekowe dla sędziów piłkarskich, czy odmowę startu w zawodach sportowych ze względu na określoną narodowość. W związku z powyższym, w mojej ocenie przeciwdziałanie dyskryminacji w sporcie powinno zostać skorelowane z istniejącym w ustawodawstwie polskim mechanizmem przeciwdziałania dyskryminacji, którego ramy wyznaczają przede wszystkim przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510, ze zm.; dalej: „kodeks pracy”) i ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. z 2023 r. poz. 970, t.j.; dalej: „ustawa o równym traktowaniu”).

Wprowadzają one fragmentaryczną, tak podmiotowo, jak i przedmiotowo, ochronę przed dyskryminacją w sporcie: w zatrudnieniu (na gruncie kodeksu pracy – otwarty katalog cech prawnie chronionych w zatrudnieniu pracowniczym i ustawy o równym traktowaniu – zamknięty katalog cech prawnie chronionych, także w zatrudnieniu niepracowniczym) oraz w dostępie do dóbr i usług, o którym mowa w art. 6 ustawy o równym traktowaniu (ograniczony wyłącznie do płci, rasy, pochodzenia etnicznego lub narodowości). Ta fragmentaryczność implikuje niedopasowanie mechanizmu ochrony przed dyskryminacją w sporcie do rzeczywistych potrzeb, wynikających na przykład z silnego związku przedmiotowej kwestii z wolnością korzystania z dóbr kultury. Uzasadnia to jednocześnie formułowany od lat przez Rzecznika Praw Obywatelskich postulat nowelizacji ustawy o równym traktowaniu³. Mogłoby to nastąpić przez otwarcie katalogu cech prawnie chronionych oraz dziedzin

³ Zob. m.in. raport „Ochrona przed dyskryminacją w Polsce. Stan prawny i świadomość społeczna”, dostęp pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/ochrona-przed-dyskryminacja-w-polsce-stan-prawny-i-swiadomosc-spoeczna> [dostęp: 256 lipca 2023 r.].

objętych zakazem dyskryminacji na jej gruncie⁴, a przynajmniej – dodanie dziedziny sportu do jej przedmiotowego zakresu zastosowania i jednoczesnego ujednoczenia katalogu cech prawnie chronionych we wszystkich sferach, w których znajdować będzie zastosowanie wynikający z niej obowiązek równego traktowania i niedyskryminacji. Postulat nowelizacji ustawy o równym traktowaniu we wskazanym zakresie pozostaje w związku z celem wyrażonym w Priorytecie I: polityka antydyskryminacyjna KPDRT 2022-2030 „Przygotowanie pakietu zmian legislacyjnych i systemowych, prowadzących do modyfikacji ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania”.

Takie rozwiązanie zapewniłoby możliwość zastosowania funkcjonującego od lat w polskiej przestrzeni prawnej mechanizmu ochrony przed dyskryminacją ze wszystkimi jego elementami. Oznaczałoby to, że do wszystkich form dyskryminacji w sporcie, w tym molestowania i molestowania seksualnego, do których zaliczyć należałoby akty przemocy i przemocy seksualnej związane z cechą prawnie chronioną, znajdowałyby zastosowanie korzystniejsze reguły dotyczące ich dowodzenia przed sądem powszechnym (tzw. odwrócony ciężar dowodu z art. 14 ust. 2 i 3 ustawy o równym traktowaniu). Pozwalałoby także na podejmowanie działań wyrównawczych wobec grupy niedostatecznie reprezentowanej w dziedzinie sportu (art. 11 ustawy o równym traktowaniu), co ujmowane przez pryzmat przesłanki płci pozwoliłoby na redukcję niekorzystnej sytuacji kobiet – by wskazać jedynie przykładowo – w dostępie do stanowisk trenerskich czy decyzyjnych⁵. Co więcej, niwelowałoby to problem wykładni pojęcia dyskryminacji, którym posługuje się wskazany na początku niniejszej korespondencji projekt ustawy nowelizującej ustawę o sporcie, a którego nie definiuje na potrzeby tej ustawy.

⁴ Por. m.in. wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania z dnia 10 stycznia 2022 r., znak: XI.070.8.2020.ASZ, dostęp pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-rowne-traktowanie-rzad-odpowiedz> [dostęp: 26 lipca 2023 r.].

⁵ Na te i inne problemy wskazuje raport z badania zleconego przez Ministra Sportu pt. „Sytuacja kobiet w polskim sporcie wyczynowym” (Warszawa 2020) czy Zalecenia i plan działania Grupy wysokiego szczebla ds. równości płci w sporcie (2022) pt. „Promowanie równości płci w sporcie” (dalej jako: „Zalecenia GWS”), dostęp pod adresem: <https://sport.ec.europa.eu/news/commission-published-high-level-groups-recommendations-to-achieve-gender-equality-in-sport> [dostęp: 26 lipca 2023 r.].

Mechanizm z ustawy o równym traktowaniu mógłby funkcjonować jako dodatkowy wobec mechanizmu sankcyjnego przewidzianego projektem nowelizującym ustawę o sporcie, jako że zgodnie z brzmieniem art. 16 ustawy o równym traktowaniu „dochodzenie roszczeń na podstawie niniejszej ustawy nie pozbawia prawa do dochodzenia roszczeń na podstawie przepisów innych ustaw”. W przypadku dyskryminacji odszkodowanie pełni rolę nie tylko sankcjonującą, ale i prewencyjną.

Analogiczne względy przemawiają także za nowelizacją przepisów regulujących działalność mediów, tak by wyeliminować z przekazu medialnego język seksistowski i zwiększyć udział w nim kobiecego sportu. Wydaje się, że zastosowanie w tym kontekście mogłaby znaleźć – mutatis mutandis – rekomendacja Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie równych szans kobiet i mężczyzn udziału w życiu politycznym⁶. Należy pamiętać, że oparte o uprzedzenia relacje medialne mają różne konsekwencje, z których dwie są szczególnie istotne. Po pierwsze, brak widoczności kobiet przekłada się na brak wzorów do naśladowania, co z kolei negatywnie odbija się na uczestnictwie kobiet w sporcie i ich przyszłym zaangażowaniu w inne role, stereotypowo przypisane mężczyznom, takie jak trenowanie czy członkostwo w gremiach decyzyjnych organizacji sportowych. Po drugie, brak widoczności w mediach ma bezpośredni wpływ na wartość ekonomiczną sportu kobiet, utrudniając przyciąganie sponsorów i gwarantowanie równości wynagrodzeń kobiet i mężczyzn uczestniczących w sporcie⁷.

⁶ Zob. raport „Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce. Analiza i zalecenia”, dostęp pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/udzial-kobiet-w-zyciu-politycznym-w-polsce> [dostęp: 26 lipca 2023 r.]: „Wprowadzenie przepisów z zakresu równości płci (dotyczących m.in. zrównoważonej płciowo reprezentacji gości-polityków, czy równego dostępu polityków i polityczek do czasu antenowego) do ustawodawstwa medialnego w celu wzmocnienia pozytywnego medialnego obrazu kobiet, w tym uczestniczących w polityce. Wpływ mediów – tradycyjnych i nowych – na decyzje wyborcze ujmowany przez pryzmat różnic w sposobie (re)prezentacji kobiet i mężczyzn aktywnych w sferze politycznej wymaga bowiem ustalenia ram prawnych ukierunkowanych na zapewnienie przekazu medialnego wolnego od seksizmu, przemocy, stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji motywowanej płcią oraz regularnego monitoringu stanu równości płci przez organy regulacyjne mediów”.

⁷ Zob. Zalecenia GWS.

Wyrażając nadzieję, że przekazane powyżej w trybie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2023 r. poz. 1058) rekomendacje mogą przyczynić się do podstawowego celu, który ma zostać osiągnięty w toku realizacji KPDRT 2022-2030, jakim jest instytucjonalizacja horyzontalnej polityki antydyskryminacyjnej jako polityki skutecznej i akceptowanej społecznie, będę zobowiązany za ustosunkowanie się przez Panią Minister do podniesionych wyżej kwestii.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Załącznik:

1/ wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sportu i Turystyki [znak: XI.518.33.2019.ASZ].